

การที่ผู้กระทำความผิดมีเมาน สำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม

The offender intoxicated himself
and mistook that the injured person give him the consent

ศุทธิณี อยู่สวัสดิ์¹

Suttinee Yusawat

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในปัจจุบันอยู่ในภาวะตึงเครียด ทำให้ผู้คนจำต้องหาทางเยียวยาแก้ไขความเครียดของตน ไม่ว่าจะด้วยการเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การท่องเที่ยว การทำกิจกรรมกลางแจ้ง การสวดมนต์ให้ว่พระ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจของบุคคลเหล่านั้น แต่คนบางกลุ่มกลับหาทางออก โดยการเสพสุรา เสพสิ่งมีเมา หรือเสพยาเสพติด ซึ่งนอกจากส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพแล้วยังอาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมขึ้น อันเนื่องมาจากผู้นั้นกระทำความผิดในขณะที่มีเมาได้

การกระทำความผิดในขณะที่ผู้กระทำมีเมานั้น ได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 ซึ่งเป็นเหตุยกเว้นโทษ ซึ่งมีหลักว่าความมีเมานั้นได้เกิดโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มีเมา หรือถูกขี้ใจให้เสพ และได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ซึ่งหากว่าผู้เสพสุราหรือสิ่งมีเมาอย่างอื่นนั้น ได้กระทำความผิดเพราะสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายให้ความยินยอม ผลในทางกฎหมายจะเป็นเช่นไร บทความนี้ได้นำเสนอหลักกฎหมาย และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในขณะที่ผู้กระทำความผิดมีเมา จนถึงขนาดสำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษา และสืบค้นต่อไป

คำสำคัญ: ความมีเมา, ความสำคัญผิด, ความยินยอม

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายอาญา), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปัจจุบันทำงานตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

Abstract

According to social, economic and political conditions are in the current stress. So the people must find the way to remedy their stress whether by playing sport, exercising, traveling, doing outdoor activities or praying etc. These activities are all beneficial to the bodies and minds of those individuals. But some people find their solution by drinking alcohol, intoxicant abuse or drug abuse, which can affect the bodies and minds of those who take them. Furthermore, it may also cause criminal's problem because some people have committed crime while intoxicated.

The offence, while the offender is intoxicated, has been defined in Penal Code section 66, which is excuse. It provided that the intoxication is caused without the knowledge or against the will of the offender, and such person has committed the offence at the time of not being able to appreciate the nature of illegality of his act or not being able to control himself. If alcohol or the otherwise intoxicated offender commit the offence by mistake of fact that the victim give him the consent, the legislation's result would be like. This article presents the idea of the criminal law and the facts relate to the offender committed crime while intoxicated, and mistake of fact that the victim give him consent. Furthermore, this article will be a source of information in study and will be a source of searching in the future.

Keywords: Intoxication, Mistake of Fact, Consent

1. บทนำ

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาที่มีความรุนแรงและยังหาทางแก้ไขไม่ได้ ตลอดจนนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นของประเทศไทย คือ ปัญหาการดื่มสุรา หรือเสพสิ่งมีนเมาอย่างอื่น ซึ่งนอกจากก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพแก่ผู้เสพแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากผู้เสพได้กระทำความผิดขึ้นในขณะที่ตนมีเมามา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดโดยเจตนาที่ดี การกระทำความผิดโดยประมาทก็ดี² ซึ่งการกระทำความผิดในขณะที่ผู้กระทำมีเมานั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 ซึ่งวางหลักไว้ว่า ผู้กระทำความผิดขณะมีเมานั้นไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวว่าตนได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เว้นแต่ ความมีเมานั้นได้เกิดโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มีเมามา หรือถูกขี้ใจให้เสพ และได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้กระทำความผิดจึงได้รับยกเว้นโทษสำหรับการกระทำความผิดนั้น³

จากหลักกฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับการยกเว้นโทษ (Excuse) อันเนื่องมาจากไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เท่านั้น ซึ่งผลในทางกฎหมายจะเป็นเช่นไร หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่า ผู้กระทำความผิดด้วยความมีเมานั้นได้กระทำความผิดเพราะสำคัญผิดในข้อเท็จจริง (Mistake of Fact) ว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอม (Consent of the Victim) อันเป็นเหตุยกเว้นความผิด (Justification) ตามกฎหมาย

ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจะหาคำตอบสำหรับประเด็นปัญหาข้างต้น โดยเริ่มจากการอธิบายถึง การกระทำความผิดขณะมีเมามา การสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และความยินยอมของผู้เสียหาย ตามหลักกฎหมายอาญาไทยและเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายอาญาของต่างประเทศ เพื่อทำการวิเคราะห์และหาข้อสรุปของประเด็นปัญหาที่ตั้งเอาไว้ต่อไป

2. การกระทำความผิดขณะมีเมามา ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และความยินยอมของผู้เสียหายตามกฎหมายอาญาไทย

เนื่องจากการวิเคราะห์ผลทางกฎหมาย เรื่องการที่ผู้กระทำความผิดมีเมามาจนสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม นั้น ต้องนำหลักกฎหมายอาญาเรื่องการกระทำความผิดขณะมีเมามาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตาม

² วรณา พัฒนาศิริ, (2555), “กระบวนการยุติธรรมกับการแก้ไขปัญหามีเมามาแล้วขับ,” สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10, 1.

³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, (2551), คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง), 470-471.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 และความยินยอมของผู้เสียหายมาพิจารณาประกอบกัน ดังนี้

2.1 การกระทำความผิดในขณะมีนเมา

สำหรับการกระทำความผิดในขณะมีนเมาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 นั้น ผู้กระทำความผิดต้องได้กระทำในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ เท่านั้น ดังนั้น หากผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดโดยเจตนา หรือโดยประมาทย่อมไม่ได้รับการยกเว้นโทษตามกฎหมาย กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำความผิดมีเจตนาในการกระทำความผิดตั้งแต่แรกแล้ว แต่ดื่มสุรา หรือเสพสิ่งมีนเมาอย่างอื่นเพื่อให้มีความกล้าในการกระทำความผิด ในกรณีนี้ ถือได้ว่าผู้กระทำ ได้กระทำความผิดโดยเจตนา เนื่องจากผู้กระทำ ได้ กระทำการย้อมใจเพื่อกระทำความผิด (actio libera in causa) โดยเจตนาเท่านั้น⁴

อย่างไรก็ตาม หากผู้กระทำได้กระทำการในขณะมีนเมา และความมีนเอนั้นมีผลถึงขนาด ทำให้ผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผล หรือยอมถึงเห็นผล หรือถึงขนาดทำให้ผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบของความผิด ย่อมอาจถือได้ว่าผู้กระทำขาดเจตนาในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 2 และ 3 ได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 ใช้คำว่า “ได้กระทำความผิด” ซึ่งหมายความว่า การกระทำนั้นต้องเป็นความผิด เมื่อการกระทำโดยไม่มีเจตนาไม่มีความผิด ดังนั้นย่อมไม่ต้องด้วย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66⁵

ตัวอย่าง เช่น ก. ดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสุราโดยไม่รู้ว่าจะทำให้ตนมีนเมาจน ก. มีนเมามาก ข. เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรากฏว่า ข. เป็นโรคหอบหืดและมีอาการขึ้นมา จนหายใจไม่ออกและต้องการยาพ่นเพื่อให้หายใจออก ข. ร้องให้ ก. ช่วย โดย ข. ยินยอมให้ ก. หยิบกระบอกพ่นยาออกมาจากกระเป๋าได้ ก. จึงหยิบกระบอกพ่นยาออกมาและกดพ่นยาให้ ปรากฏว่าแท้จริงแล้วกระบอกพ่นยาคือปืนพกของ ข. เป็นผลให้ ข. ถึงแก่ความตาย ในกรณีนี้ ผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนา

นอกจากนี้ การกระทำในขณะมีนเมายังอาจส่งผลให้ผู้กระทำขาดเจตนาได้โดยตรง ในการกระทำความผิดบางฐานที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำโดยไตร่ตรองเป็นเหตุให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นอีกด้วย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289, มาตรา 298 เป็นต้น ซึ่งในการพิจารณาต้องแยกพิจารณาตามข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป เนื่องจากการกระทำโดยเจตนา ไตร่ตรองนั้นมีลักษณะประการสำคัญคือ การคิดใคร่ครวญ คิดทบทวน วางแผนการในการกระทำความผิดมาแล้ว กรณีที่ผู้กระทำความผิดในขณะมีนเมา ถ้าเป็นการดื่มเพื่อย้อมใจให้มีความกล้า

⁴ คณิต ณ นคร, (2554), *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), 293.

⁵ จิตติ ดิงศภัทย์, (2546), *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรวัชรการพิมพ์), 471.

กระทำความผิดตามแผนการที่ได้คิดทบทวนมาแล้ว ย่อมไม่อาจจะอ้างว่าเป็นการกระทำความผิดโดยไม่ไตร่ตรองไว้ก่อนได้ และในทางกลับกัน ถ้าผู้กระทำความผิดโดยไม่รู้ว่สิ่งนั้นจะทำให้มีนเมาหรือถูกขึ้นใจให้เสพ และได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ในกรณีนี้ย่อมไม่ถือว่ามี การวางแผน ทบทวน ใคร่ครวญ ไว้ก่อนล่วงหน้า ดังนั้นกรณีหลังนี้ ผู้กระทำความผิดย่อมไม่อาจมีเจตนาไตร่ตรอง

และการกระทำในขณะที่มีนเมา ผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนาพิเศษ หรือเหตุจูงใจที่จำเป็นต้องมีให้ครบถ้วนองค์ประกอบความผิดในมาตราต่างๆตามที่กฎหมายระบุไว้ เช่น การกระทำในขณะที่มีนเมาไม่ถือว่ามีเจตนาทุจริตในความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นต้น⁶

และความมีนเมาในบางกรณีอาจทำให้ผู้กระทำความผิดในข้อเท็จจริงก็เป็นได้⁷ ดังจะกล่าวต่อไป

2.2 ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

สำหรับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุยกเว้นความผิดนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรค 1 ได้วางหลักไว้ว่า ข้อเท็จจริงใด ถ้ามีอยู่จริงจะทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิด แม้ข้อเท็จจริงนั้นจะไม่มีอยู่จริง แต่ถ้าผู้กระทำความผิดมีความสำคัญผิดว่ามีอยู่จริง ผู้กระทำความผิดไม่มี ความผิด

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบมาตรา 62 แล้ว สามารถจำแนกเงื่อนไขในการพิจารณาเหตุที่ผู้กระทำความผิดมีความสำคัญผิดว่ามีอำนาจกระทำได้ เนื่องจากสำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม ดังนี้⁸ (1) มีพฤติการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้น (2) ผู้กระทำเข้าใจพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอีกพฤติการณ์หนึ่ง ซึ่งเกิดจากจิตสำนึกที่ผิดไป คือ จากพฤติการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นทำให้ผู้กระทำเข้าใจว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมก่อน หรือในขณะที่กระทำความผิด (3) พฤติการณ์ที่ผู้กระทำเข้าใจมีผลเป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ผู้กระทำความผิดมีอำนาจทำได้ (4) ผู้กระทำได้กระทำความผิดโดยเข้าใจว่ามีอำนาจกระทำได้

อย่างไรก็ตามเนื่องจาก ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนั้น ต้องพิจารณาภายในจิตใจของบุคคล (Subjective Test) แต่ละบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น แม้ว่าการตัดสินคดีจะต้องถือเอาการกระทำที่แสดงออกมาภายนอก หรือ เป็นไปตามหลัก “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” (acta exteriora indicant interiora secreta) เป็นสำคัญก็ตาม แต่เพราะเจตนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในการศึกษาข้อเท็จจริงในประเด็นนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป เช่น การที่จำเลยเข้าไปตัดต้นไม้ของผู้เสียหาย เนื่องจากจำเลยเข้าใจว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของอนุญาต

⁶ เรื่องเดียวกัน, 476.

⁷ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, (2556), คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 13 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน), 85.

⁸ ณรงค์ ใจหาญ, (2526), “ความสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 23-24.

ให้ตัดต้นไม้นั้น เพราะพฤติการณ์ในครั้งก่อนๆของผู้เสียหาย กรณียอมเป็นการที่จำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง แม้ผู้เสียหายจะมีได้ให้ความยินยอม แต่จำเลยสำคัญผิดว่ามีอยู่จริง จำเลยยอมไม่มีความผิด ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรค 1⁹ (ดัดแปลงข้อเท็จจริงจาก **คำพิพากษาฎีกาที่ 5907/2546**)

2.3 ความยินยอมของผู้เสียหาย

เหตุที่ผู้กระทำความผิดอาจกระทำได้อาจมาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายจารีตประเพณี โดยผู้กระทำอาจมีความสำคัญผิดในอำนาจกระทำของตนได้ ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แต่เข้าใจว่ามีเหตุที่ทำให้มีอำนาจกระทำ ทั้งที่ความจริงไม่มีเหตุเช่นนั้นอยู่¹⁰

ความยินยอมของผู้เสียหาย (Consent of the Victim) นั้น มีผลในทางกฎหมาย 2 ประการ คือ

1. ในบางฐานความผิด ความยินยอมของผู้เสียหายเป็นองค์ประกอบความผิด (Elements of a Crime) กล่าวคือ ถ้าผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมแก่การกระทำนั้น ความผิดเช่นนั้นย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้¹¹ เช่น ขณะเกิดเหตุผู้เสียหายที่ 1 มีอายุเกินกว่า 15 ปีบริบูรณ์แล้ว การกระทำของจำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงขาดองค์ประกอบความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 227 จำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่มีความผิดตามบทบัญญัติมาตรานี้ และแม้จะมีบทบัญญัติความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 แต่เมื่อผู้เสียหายที่ 1 ยินยอมการกระทำของจำเลยที่ 1 และที่ 2 ก็ไม่มีความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 (**คำพิพากษาฎีกาที่ 7841/2552**)

2. ความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด (Justification) ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ ศาลฎีกาใช้คำว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทั้งที่ไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ขัดต่อ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 เพราะเป็นการนำมาใช้เพื่อเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ นำมาใช้เพื่อเป็นเหตุยกเว้นความผิดให้แก่ผู้กระทำ นั่นเอง¹²

⁹ สหรัฐ กิติ ศุภการ, (2557), **หลักและคำพิพากษากฎหมายอาญา**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง), 84.

¹⁰ ณรงค์ ใจหาญ, (2528), “แนวคิดในปัญหาความสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำความผิดอำนาจกระทำ,” **วารสารนิติศาสตร์**, 15 (4), 82.

¹¹ แสงว นุญเฉลิมวิภาส, (2546), **หลักกฎหมายอาญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), 86.

¹² ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานเรื่องความยินยอมของผู้เสียหาย ทำให้การกระทำไม่มีความผิดไว้ ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1403/2508 มีหลักทั่วไปเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดอาญาอยู่ว่า ความยินยอมอันบริสุทธิ์ของผู้เสียหายให้ผู้ใดกระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้น ถ้าความยินยอมนั้นไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี และมีอยู่จนถึงขณะกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้นแล้ว ความยินยอมนั้นเป็นข้อยกเว้นมิให้การกระทำนั้นเป็นความผิดขึ้นได้

ดังนี้ การกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายอาจไม่เป็นความผิดได้ ถ้าปรากฏว่าความยินยอมของผู้เสียหายนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้¹³

ก. เป็นความยินยอมอันบริสุทธิ์ หมายถึง ไม่มีการหลอกลวงให้ผู้เสียหายเข้าใจผิดจึงให้ความยินยอมไป ไม่มีการข่มขู่ใจหรือข่มขู่ให้ผู้เสียหายให้ความยินยอม และผู้เสียหายต้องไม่ให้ความยินยอมเพราะสำคัญผิด กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องมีความเข้าใจในสาระสำคัญของ การกระทำว่าจะมีผลต่อตนเองอย่างไร เช่น การที่แพทย์จะผ่าตัดคนไข้ แม้จะเป็นการรักษา แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 หรือ มาตรา 297 ได้ ดังนั้น คนไข้หรือผู้เสียหายต้องได้ทราบรายละเอียดในการผ่าตัดตามสมควร ก่อน มิฉะนั้นย่อมถือว่าเป็นการยินยอมโดยไม่บริสุทธิ์ แพทย์อาจต้องรับผิดชอบ เป็นต้น

ข. ความยินยอมนั้นไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี ในการวินิจฉัยว่าการกระทำขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดีหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาตามความรู้สึกของบุคคลทั่วไปในท้องถิ่นและเวลาที่เกิดการกระทำผิดนั้น เช่น ความยินยอมให้แพทย์ผ่าตัดร่างกายเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลย่อมไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดีของบุคคลทั่วไป ความยินยอมของนักมวยที่ชกมวยตามกฎหมายแต่เป็นการทำร้ายร่างกายแต่ไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี เป็นต้น แต่การทำเพื่อนให้ลองยิงตนเพื่อทดสอบว่าพระที่ห้อยคออยู่ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ การทำการุณยฆาต¹⁴ (Mercy Killing หรือ Euthanasia) หรือ การไล่ผีออกจาก ร่างกายจนผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ย่อมขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดี จะถือเอาความยินยอมมาเป็นเหตุยกเว้นความผิดไม่ได้

ค. เป็นความยินยอมที่มีอยู่จนถึงขณะกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หมายความว่า ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอมก่อน หรืออย่างช้าที่สุดในขณะที่กระทำความผิด และไม่ได้มีการบอกเลิกความยินยอมนั้น หากผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมภายหลังการกระทำความผิด¹⁵ หรือ มีการบอกเลิกความยินยอมนั้น ย่อมไม่เป็นเหตุยกเว้นความผิด

¹³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, 432.

¹⁴ ในบางประเทศถือว่า การทำการุณยฆาต ไม่ขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดี สามารถทำได้ เป็นเหตุยกเว้นความผิด เช่น ประเทศเบลเยียม และ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น โดยประเทศเบลเยียมเป็นประเทศที่สองถัดจากประเทศเนเธอร์แลนด์ที่ออกกฎหมายการุณยฆาตแก่เด็กที่ป่วยหนักจนหมดทางรักษา ทว่าถือเป็นชาติแรกในโลกที่บังคับใช้กฎหมายโดยไม่จำกัดช่วงอายุ กล่าวคือ ประเทศเนเธอร์แลนด์อนุญาตให้แพทย์ทำการุณยฆาตแก่เด็กป่วยที่อายุ 12 ปีขึ้นไปเท่านั้น ส่วนกฎหมายของประเทศเบลเยียมอนุญาตให้เด็กป่วยหนัก “ทุกช่วงวัย” สามารถขอให้แพทย์ช่วยจบชีวิตตนเองได้ ตราบใดที่ยังมี “สติสัมปชัญญะและความสามารถในการไตร่ตรอง”

¹⁵ แต่อาจเป็นการยอมความสำหรับคดีความผิดต่อส่วนตัว อันเป็นเหตุทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาประกอบการพิจารณาเรื่องความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 263/2531 จำเลยต้องการไล่ผีปอบออกจากร่างกายของผู้ตายจึงใช้ไม้ไผ่ตีผู้ตายล้มลง แล้วใช้ด้ามมีดทำด้วยเหล็กตีศีรษะผู้ตาย จำเลยยอมเล็งเห็นผลได้ว่าถ้าตีศีรษะผู้ตายแรงและตีสานๆ ย่อมทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายได้ จำเลยตีผู้ตายนาน 2 ชั่วโมง จนผู้ตายถึงแก่ความตาย ความตายของผู้ตายเป็นผลโดยตรงจากการทำร้ายของจำเลย จำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

จากฎีกา คดีนี้แม้ผู้เสียหายยินยอมให้จำเลยไล่ผีปอบออกจากร่างกายตามความเชื่ออย่างมลายของตน แต่ความยินยอมของผู้เสียหายในที่นี้มิได้เป็นความยินยอมอันบริสุทธิ์ เพราะไม่เข้าใจในสาระสำคัญของการไล่ผีปอบว่าจะมีผลต่อตนเองอย่างไร และการกระทำที่รุนแรงถึงขนาดทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายย่อมเป็นความยินยอมที่ขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดี กรณีการกระทำของจำเลยจึงไม่มีเหตุยกเว้นความผิด

3. การกระทำความผิดในขณะมึนเมา ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และความยินยอมของผู้เสียหายตามกฎหมายอาญาต่างประเทศ

เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ผลทางกฎหมาย เรื่อง การที่ผู้กระทำความผิดมึนเมาจนสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม ผู้เขียนจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายอาญาของต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ อันเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ดังนี้

3.1 การกระทำความผิดในขณะมึนเมา (The offence while the offender is intoxicated)

เนื่องจากหลักการวินิจฉัยความรับผิดชอบของบุคคลตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้น แบ่งออกเป็น ส่วนภาวะวิสัย (Objective) และ ส่วนอัตตวิสัย (Subjective) โดยในส่วนภาวะวิสัยอาจเปรียบเทียบกับองค์ประกอบภายนอก อันได้แก่ ส่วน actus reus และในส่วนอัตตวิสัยอันอาจเปรียบเทียบกับองค์ประกอบภายใน อันได้แก่ mens rea¹⁶ สำหรับการกระทำความผิดในขณะมึนเมา (Intoxication) นั้น เป็นการพิจารณาส่วนของสภาวะจิตใจ mens rea อันเป็นเรื่องอัตตวิสัย (Subjective) เพื่อพิจารณาว่า ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหรือไม่ ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น การกระทำความผิดในขณะมึนเมาโดยผู้กระทำความผิดสมัครใจ

¹⁶ แสงว นุญเฉลิมวิภาส, (ธันวาคม 2527), “โครงสร้างความผิดอาญา: ความแตกต่างในระบบกฎหมาย,” วารสารนิติศาสตร์, 4 (14), 8-13, 45-46.

เสพสุรา (Voluntary Intoxication) และ การกระทำความผิดในขณะที่มึนเมาโดยผู้กระทำความผิดไม่สมัครใจเสพสุรา (Involuntary Intoxication) ดังนี้

ก. การกระทำความผิดเพราะเหตุที่ผู้กระทำความผิดเสพสุราหรือสิ่งมึนเมาอย่างอื่นโดยผู้กระทำความผิดสมัครใจเสพสุรา (Voluntary Intoxication) ศาลอังกฤษวางหลักว่า การกระทำความผิดในขณะที่มึนเมานั้น ไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้เลย (Intoxication is not, and never has been, a defence as such) แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไม่รู้ข้อเท็จจริง หรือ ไม่อาจคาดการณ์ผลที่เกิดจากการกระทำของตนอันเนื่องมาจากความมึนเมาก็ตาม หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้กระทำความผิดจะรู้ข้อเท็จจริง หรือ สามารถคาดการณ์ผลที่เกิดจากการกระทำของตนได้เมื่อผู้กระทำสร้างมา เช่น จำเลยนัดกับผู้ตายมาสังสรรค์ที่บ้านของจำเลย จำเลยและผู้ตายดื่มสุรามากจนมึนเมา ผู้ตายหลับอยู่บนเตียงของจำเลย จำเลยซึ่งอยู่ในอาการมึนเมา เข้าใจว่าผู้ตายเป็นหุ่นที่ใช้ในการแสดงละคร จึงแทงเล่น ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย จากข้อเท็จจริงในคดีนี้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา (Murder) โดยจำเลยกระทำความผิดในขณะที่การกระทำครบองค์ประกอบภายใน หรือ mens rea ซึ่งศาลไม่ยอมรับการกระทำความผิดในขณะที่มึนเมาของจำเลย เนื่องจากจำเลยสมัครใจเสพสุรา เป็นข้อแก้ตัว¹⁷

ข. การกระทำความผิดเพราะเหตุที่ผู้กระทำความผิดเสพสุราหรือสิ่งมึนเมาอย่างอื่นโดยผู้กระทำความผิดไม่สมัครใจเสพ (Involuntary Intoxication) ศาลอังกฤษวางหลักว่า การที่ผู้กระทำความผิดถูกขี้ใจให้ดื่ม หรือ ไม่ทราบว่สิ่งนั้นจะทำให้ตนมึนเมา ย่อมเป็นการปฏิเสธการมีอยู่ขององค์ประกอบภายใน หรือ mens rea ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดย่อมไม่มีเจตนาเลยไม่ว่าเจตนาธรรมดา หรือเจตนาพิเศษ ดังนั้น ในกรณีนี้การกระทำความผิดในขณะที่มึนเมาโดยผู้กระทำความผิดที่ไม่สมัครใจเสพสิ่งมึนเมาย่อมยกเป็นข้อแก้ตัวได้ เช่น การที่จำเลยถูกเพื่อนแอบเทสุราใส่หน้าผลไม้ หรือ การที่จำเลยมีอาการเจ็บป่วยจนแพทย์ต้องให้จำเลยทานยานอนหลับ (Soporific) หรือยาระงับประสาท (Sedative Drug) ในกรณีเหล่านี้ ถ้าจำเลยได้กระทำความผิดลงในขณะที่มึนเมา จำเลยย่อมยกเหตุแห่งความมึนเมาขึ้นเป็นข้อต่อสู้ว่าการกระทำของจำเลยขาดองค์ประกอบภายใน หรือ mens rea ได้

3.2 ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง (Mistake of Fact)

ในการพิจารณาว่าผู้กระทำสำคัญผิดหรือไม่ ต้องพิจารณาจากตัวบุคคลนั่นเอง (Subjective Test) เพราะเป็นการพิจารณาภายในจิตใจ (Subjective) ของผู้กระทำความผิดเอง ว่าเข้าใจตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งในการพิจารณาว่าผู้กระทำสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือไม่ ตามหลักกฎหมายอาญาในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้น ต้องพิจารณาด้วยว่า ผู้กระทำสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยสุจริตใจ (An Honest Mistake of Fact) และความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนั้น

¹⁷ Times, (13 January 1951)

มีเหตุผลหรือไม่ (The Mistake must be Reasonable)¹⁸ ซึ่งแตกต่างจากหลักการพิจารณาความสำคัญผิดในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ที่ผู้กระทำไม่ต้องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยสุจริตใจ และความสำคัญผิดนั้นไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลมารองรับ เพียงพิจารณาว่ามีพฤติการณ์ใดๆเกิดขึ้น อันทำให้ผู้กระทำเข้าใจผิด หรือสำคัญผิดก็เพียงพอแล้ว

สำหรับข้อต่อสู้เรื่องความสำคัญผิดในขณะมีเมานั้น ศาลมักจะถือว่าเป็นข้อต่อสู้ที่ปราศจากเหตุผล (Unreasonable) และผู้กระทำความผิดในขณะมีเมาย่อมไม่อาจทำให้คณะลูกขุนเห็นว่า ผู้กระทำมีข้อต่อสู้ตามกฎหมาย เช่น จำเลยเป็นนางพยาบาล เสพสุราจนมีเมานในพิธีศีลล้างบาป (Christening) และจำเลยได้โยนเด็กทารกเข้าไปในเปลวไฟแทนที่จะเป็นท่อนผืน เพราะจำเลยสำคัญผิดว่าเด็กทารกนั้นเป็นท่อนผืน จากข้อเท็จจริงนี้ เนื่องจากจำเลยสมัครใจเสพสุราเอง (had voluntarily taken drink) ดังนั้น แม้ว่าจำเลยจะไม่มีองค์ประกอบภายใน หรือ mens rea เนื่องจากจำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงก็ตาม จำเลยย่อมต้องรับผิด¹⁹

และในบางกรณีผู้กระทำความผิดในขณะมีเมอาจสำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมให้ตนมีอำนาจกระทำความผิดนั้นได้ เช่น ในคดีความผิดฐานข่มขืนที่จำเลยสำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม ผู้พิพากษาจะถามจำเลยต่อหน้าคณะลูกขุนในคดีที่จำเลยถูกฟ้องฐานข่มขืนว่า ผู้เสียหายยินยอมมีเพศสัมพันธ์กับจำเลยหรือไม่ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมหรือไม่ ซึ่งจำเลยจะรู้เมื่อจำเลยสร้างเมาแล้ว (When sober) ดังนี้ จำเลยย่อมมีความผิดฐานข่มขืนผู้อื่นโดยมีเจตนา (mens rea) มิใช่กรณีจำเลยกระทำความผิดโดยประมาท²⁰

ผลทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำที่สำคัญผิดในเหตุยกเว้นความผิด คือ ทำให้ผู้กระทำขาด mens rea เพราะเจตนา (Intention) ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้นหมายถึง การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด และรู้ว่าไม่มีอำนาจกระทำ ดังนั้น เหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้จึงอยู่ในส่วนของ mens rea ด้วย ซึ่งแตกต่างจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งมีได้อยู่ในส่วนขององค์ประกอบภายใน หากแต่อยู่ในโครงสร้างความรับผิดทางอาญา (Structure of Crime) ในส่วนที่ 2 คือ เหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำ หรือการกระทำไม่เป็นความผิด (Justification)

3.3 ความยินยอมของผู้เสียหาย (The Consent of Victim)

ความยินยอมของผู้เสียหายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้นเป็นหลักกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) คือ ไม่จำเป็นต้อง

¹⁸ Wayne R. LaFave, (2003), *Hornbook Series on Criminal Law*, 4th (West: A Thomson Business), 283-284.

¹⁹ Smith and John Cyril, (1988), *Criminal Law*, 6th, (London, Edinburgh: Butterworths), 209-214.

²⁰ Ibid, 215.

มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติรับรองไว้อีกที โดยความยินยอมของผู้เสียหายนั้นมีผลทางกฎหมาย 2 ประการ คือ

ก. ความยินยอมของผู้เสียหายเป็นองค์ประกอบความผิด (Elements of a Crime) กล่าวคือ โดยหลักแล้วความยินยอมของผู้เสียหายไม่เป็นเหตุให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ เว้นแต่การกระทำความผิดฐานนั้นๆจะครบองค์ประกอบความผิดได้ต่อเมื่อปราศจากความยินยอมของผู้เสียหาย หรือ อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ การที่ผู้เสียหายไม่ยินยอม ย่อมทำให้ครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ความผิดฐานข่มขืน ความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาอังกฤษ ประกอบการพิจารณาเรื่องความยินยอมของผู้เสียหายเป็นองค์ประกอบความผิด เช่น การที่จำเลยเชื้ออย่างสุจริตว่า ผู้เสียหายได้ยินยอมส่งมอบกรรมสิทธิ์และการครอบครองถึงในสมรสของผู้เสียหายให้แก่จำเลย ประกอบกับมีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมเช่นนั้น โดยผู้เสียหายลืมหวังถึงนมสดไว้ที่บ้านจำเลย ดังนี้ การที่จำเลยเอาถึงในสมรสของผู้เสียหายไป ย่อมขาดองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ (Theft)

จากข้อเท็จจริง เนื่องจากการกระทำของผู้เสียหาย เป็นพฤติการณ์ที่ทำให้จำเลยสำคัญผิดว่า ผู้เสียหายให้ความยินยอม เมื่อการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์มีลักษณะเป็นการเอาไปเสียซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นไม่ยินยอมส่งมอบกรรมสิทธิ์ และการครอบครองให้ ดังนั้น การที่จำเลยสำคัญผิดโดยสุจริต (Honest) และมีเหตุผลอันสมควร (Reasonable) ว่าผู้เสียหายยินยอมให้เอาถึงในสมรสของผู้เสียหายไปเพื่อจำเลยจะได้นำไปบริโภคตามปกติ มิใช่นำไปขายในเชิงพาณิชย์อันจะทำให้กลายเป็นความสำคัญผิดโดยไม่สุจริตและไม่มีเหตุผลได้ ดังนี้ จำเลยย่อมได้รับผลตามที่จำเลยเข้าใจ คือ การกระทำของจำเลยย่อมไม่ครบองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์²¹

ข. ความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด (Justification) กล่าวคือ ในบางกรณีความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด เนื่องจากแนวความคิดที่ว่า สังคมยอมรับพฤติกรรมหรือความประพฤติที่รุนแรง (Violent Behavior) ของมนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง เช่น การเล่นกีฬาที่ใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นฟุตบอล รักบี้ ชกมวย รวมถึงกิจกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรค หรือ การรักษาชีวิตมนุษย์ เช่น การฉีดยา การผ่าตัด เป็นต้น กิจกรรมหรือการกระทำเหล่านี้ แม้จะมีความรับผิดชอบทางอาญา หากแต่ความยินยอมของผู้เสียหายย่อมเป็นเหตุยกเว้นความผิดของผู้กระทำความผิด (The individual's consent to participate removes criminal liability from the actor)²²

²¹ Ibid, 527.

²² McCord, J.W.H. and McCord, S.L., (2006), *Criminal Law and Procedure for the Paralegal: A system Approach*, 3rd, (United State: The Thomson Delmar Learning), 248-249.

อย่างไรก็ตาม แม้เป็นการทำกิจกรรมที่ถือว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมแล้ว แต่ผู้เสียหายผู้ให้ความยินยอมย่อมให้ความยินยอมเพียงเท่าที่ผู้กระทำได้กระทำตามกฎหมาย กติกา เท่านั้น เช่น กีฬา รักบี้ เป็นกีฬาที่ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจะต้องพุ่งเข้าปะทะกัน ดังนั้น ผู้เล่นย่อมคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่า จะต้องมีการใช้กำลังและมีความรุนแรงในเกม (Reasonably Foreseeable Hazards of the Game) และย่อมถือว่าผู้เล่นทั้งสองฝ่ายได้ให้ความยินยอมไว้โดยปริยายในการบาดเจ็บหรือความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น เว้นแต่ หากผู้เล่นคนใดไม่ทำตามกฎ กติกา และมีเจตนาหลักผู้เล่นอีกฝ่ายเพื่อให้ได้รับอันตรายแก่กาย ในกรณีนี้ย่อมไม่ถือว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอม²³

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาอังกฤษ ประกอบการพิจารณาเรื่องความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด เช่น จำเลยเป็นนักกีฬาบาสเก็ตบอล ซึ่งในการเล่นกีฬานี้ย่อมต้องมีการใช้กำลังและความรุนแรงต่อกัน ดังนั้น ในการเล่นกีฬาดังกล่าวจำเลยย่อมต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา ที่ได้กำหนดไว้ การที่จำเลยมีเจตนาต่อয়জমকของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เล่นฝ่ายตรงข้าม ย่อมเป็นการกระทำผิดกฎ กติกา ในการเล่นกีฬาบาสเก็ตบอล และผู้เสียหายมีอาจคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ว่า จะมีการใช้กำลังและมีความรุนแรงดังกล่าวในเกม (Not to be Among the Reasonably Foreseeable Hazards of the basketball game) ดังนั้น ในกรณีนี้จำเลยย่อมไม่อาจอ้างความยินยอมของผู้เสียหายขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ (Consent was not a defense)²⁴

4. บทวิเคราะห์

จากหลักกฎหมาย ข้อเท็จจริง และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่ได้ตั้งประเด็นไว้ในบทนำ แล้วหาข้อสรุปต่อไป ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาคือ การที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม นั้น กรณีไม่เป็นการกระทำโดยขาดเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 3 เพราะมิใช่การสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพิจารณาเรื่องเจตนาของผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ กล่าวคือ มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งเกิดขึ้น และผู้กระทำเข้าใจพฤติการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นผิดไปเป็นอีกพฤติการณ์หนึ่ง ซึ่งพฤติการณ์ที่ผู้กระทำเข้าใจผิดหรือสำคัญผิดนี้นั้น มีผลทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้

²³ Ibid, 249.

²⁴ State V. Shelley 1997.

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า เนื่องจากนักกฎหมายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ได้ให้เหตุผลไว้ว่า บุคคลมีเจตนากระทำความผิด เพราะได้ตัดสินใจกระทำความผิดหลังจากได้พิจารณาถึงเหตุผลอย่างถี่ถ้วนแล้ว แต่ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงทำให้ผู้นั้นขาดข้อมูลที่น่ามาใช้ในการตัดสินใจ ผู้กระทำจึงไม่มีความสามารถที่จะใช้เหตุผลในการตัดสินใจได้เต็มที่ การที่ได้ตัดสินใจกระทำความผิดไปด้วยเหตุนี้จึงไม่ถือว่ามีเจตนากระทำความผิด แต่ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงต้องกระทำโดยสุจริต คือ เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีเหตุผลสมควรจะเข้าใจผิดเช่นนั้น²⁵ ดังนั้น ผลทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำที่สำคัญผิดในเหตุยกเว้นความผิดคือ ทำให้ผู้กระทำขาด mens rea เพราะเจตนา (Intention) หมายถึง การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด และรู้ว่าไม่มีอำนาจกระทำ ดังนั้น เหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) จึงอยู่ในส่วนของ mens rea ด้วย

ประเด็นที่ 2 การที่ผู้กระทำได้กระทำความผิดไปในขณะมีเมามัว โดยหลักแล้วย่อมต้องรับโทษทางอาญาเนื่องจากกฎหมายถือว่าความเมามัวจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 แต่ถ้าการมีเมามัวดังกล่าวทำให้ผู้กระทำเข้าใจผิด หรือสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมก่อนหรือขณะกระทำความผิด ย่อมอาจทำให้การกระทำของผู้กระทำไม่มีความผิดได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 ได้กำหนดให้ถือเอาตามความเข้าใจของผู้กระทำ หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้กระทำเข้าใจอย่างไรก็ได้รับผลตามกฎหมายเช่นนั้น ถ้าผู้กระทำสำคัญผิดว่า ผู้เสียหายจะทำร้าย แล้วผู้กระทำได้กระทำการป้องกันตนพอสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำย่อมได้รับผลตามกฎหมายตามความเข้าใจของตน คือ ถือว่าผู้กระทำไม่มีความผิด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำสำคัญผิดว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมแก่ตน ผู้กระทำย่อมได้รับผลตามกฎหมายตามความเข้าใจของตน คือ ถือว่าผู้กระทำไม่มีความผิด เช่นกัน

เนื่องจาก กฎหมายถือเอาตามความเข้าใจของผู้กระทำเป็นสำคัญ หรือ อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายพิจารณาส่วนอัตตวิสัย (Subjective) ของผู้กระทำเป็นสำคัญ ดังนั้น ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ การที่ผู้กระทำสำคัญผิดในขณะมีเมามัว กฎหมายจะยอมรับฟังความสำคัญผิดของผู้กระทำมาเป็นเงื่อนไขตามกฎหมายอันจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำได้รับผลตามที่เข้าใจหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายอาญาในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) แล้วพบว่า ผู้ที่จะยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ ผู้กระทำนั้นต้องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยสุจริตใจ (An Honest Mistake of Fact) และความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนั้นต้องมีเหตุผล (The Mistake must be Reasonable) ซึ่งแตกต่างจากหลักการพิจารณาความสำคัญผิดในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ที่ผู้กระทำไม่ต้องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยสุจริตใจ

²⁵ KEEDY, Ignorance and Mistake in Criminal Law, 22 Harv. L. Rev. 75, 81-83 อ้างใน โกเมศ ขวัญเมือง, (2550), **กฎหมายอาญาระดับสูง**, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), 88.

และความสำคัญผิดนั้นไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลมารองรับ เพียงพิจารณาว่ามีพฤติการณ์ใดๆ เกิดขึ้น อันทำให้ผู้กระทำเข้าใจผิด หรือสำคัญผิดก็เพียงพอแล้ว

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) แล้ว จะพบว่ากรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นเอาจนสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม ย่อมขาดเหตุผล (Unreasonable) เนื่องจากผลทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำที่สำคัญผิดในเหตุยกเว้นความผิด คือ ทำให้ผู้กระทำขาด mens rea เพราะเจตนา mens rea ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หมายถึง การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด และรู้ว่าไม่มีอำนาจกระทำ เมื่อเหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้อยู่ในส่วนหนึ่งของ mens rea ด้วย ดังนั้น ย่อมต้องการองค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่หนักแน่นและมีเหตุผลประกอบเป็นอย่างมากเพราะผลทางกฎหมายในกรณีนี้ มีผลถึงขนาดทำให้ผู้กระทำขาดเจตนาเลยทีเดียว ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการที่ผู้กระทำความผิดสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายให้ความยินยอม เนื่องจากความเินมา ศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ย่อมพิจารณาว่า ความสำคัญผิดนั้นปราศจากเหตุผลในแทบทุกกรณี²⁶

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 มิได้บัญญัติว่าผู้ที่สำคัญผิดนั้นต้องสุจริตและมีเหตุผลอันสมควร ด้วยเหตุนี้แนวทางในการวินิจฉัยย่อมแตกต่างจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ดังนั้นเมื่อความสำคัญผิดไม่ต้องการเหตุผลและความสุจริต ย่อมอาจจะเข้าใจผิดโดยเินมาก็ได้ โดยอาจเทียบเคียงได้จากคำพิพากษากฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1094/2501 จำเลยยิงคนตายในที่มืด โดยเล็งไปทางคนที่เห็นเพราะเข้าใจว่าเป็นคนร้ายมาแย่งชิงทรัพย์ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมิใช่คนร้าย โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบเป็นความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา โดยป้องกันทรัพย์เกินกว่าเหตุ ซึ่งศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้เขียนหมายเหตุไว้ที่ท้ายคำพิพากษานี้โดยสรุปว่า คดีนี้ศาลฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยไม่เห็นกิริยาของผู้ตายถนัด เพราะมืดจึงถือตามที่จำเลยเข้าใจ จึงเป็นการยิงโดยป้องกันทรัพย์ทั้งที่ไม่เห็นปืน ซึ่งจำเลยเข้าใจว่าผู้ตายจะมาแย่งชิง ถ้าเข้าใจดังนี้ตามมาตรา 62 ให้ถือตามความเข้าใจของจำเลย คือ แม้จะไม่เห็นปืน ถ้าเข้าใจว่ามีปืน ก็น่าจะเป็นการป้องกันชีวิตสมควรแก่เหตุ ซึ่งน่าจะสมกับเหตุผลตามสภาพท้องถิ่นและเวลาที่เกิดเหตุแล้ว²⁷ ซึ่งไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้สำคัญผิดนั้นสุจริตและมีเหตุผลหรือไม่

²⁶ เรื่องเดียวกัน, 89.

²⁷ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์และทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, (2540), **รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา: กฎหมายอาญาของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์**, พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 41-43.

หากแต่ผู้เขียนเห็นว่า ถ้ายอมให้ถือเอาตามความเข้าใจของผู้กระทำความผิดในขณะที่มีเมามาเป็นข้อแก้ตัวเพื่อให้พ้นผิดแต่เพียงอย่างเดียว โดยมีได้พิจารณาองค์ประกอบหรือเงื่อนไขในด้านอื่นๆ ประกอบเลย ย่อมจะทำให้ข้อต่อสู้นี้เป็นข้อต่อสู้ที่มีลักษณะอัตวิสัย หรือ Subjective มากเกินไป ผลอาจจะกลายเป็นว่า เท่ากับยอมให้ผู้กระทำความผิดได้ทั้งหมด สังคมย่อมเสี่ยงภัยเกินไป

ดังนั้น ในการพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดในขณะที่มีเมามาโดยสำคัญผิดว่าผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมนั้น นอกจากต้องพิจารณาว่า มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งเกิดขึ้น อันทำให้ผู้กระทำความผิดเข้าใจผิดไปแล้ว ยังอาจต้องพิจารณาด้วยว่า ความสำคัญผิดนั้นได้เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและเป็นความสำคัญผิดที่ผู้กระทำสุจริตใจหรือไม่ โดยอาศัยจากการกระทำ พฤติการณ์ สภาพแวดล้อมประกอบกัน ทั้งนี้เนื่องจากหากปล่อยให้มีความมาตรฐานการพิสูจน์เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงในกรณีอื่นๆ จะทำให้ในการนำสืบ การกล่าวอ้างข้อต่อสู้เช่นนี้ทำได้ง่ายเกินไป และอาจกลายเป็นการสนับสนุนให้คนเสพสุราหรือสิ่งมึนเมาอย่างอื่นได้ ซึ่งอาจเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกา ดังต่อไปนี้ เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร และใช้เอกสารปลอม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264, 268 ในส่วนความผิดฐานปลอมเอกสาร จำเลยต่อสู้ว่า จำเลยไม่ได้ปลอมเอกสาร และเชื่อโดยสนิทใจว่ามีเอกสารดังกล่าวอยู่จริง จำเลยยอมไม่มีเจตนาในการกระทำความผิด และในความผิดฐานใช้เอกสารปลอมจำเลยต่อสู้ว่า จำเลยนำเอกสารดังกล่าวไปใช้โดยสำคัญผิดว่ามีเอกสารดังกล่าวอยู่จริง ทำให้จำเลยไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคแรก เนื่องจากจำเลยนำเอกสารดังกล่าวไปใช้โดยเข้าใจว่า นางต้อมทำหนังสือสัญญาซื้อขายกับจำเลยและนายไลน์ เมื่อพิจารณาแล้วนอกจากไม่มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งเกิดขึ้นอันทำให้จำเลยสำคัญผิด อีกทั้งในชั้นพิจารณาจำเลยไม่ได้นำสืบข้อเท็จจริงว่าจำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่ามีเอกสารดังกล่าวอยู่จริง จึงทำให้ข้อต่อสู้ของจำเลยฟังไม่ขึ้น (คัดแปลงข้อเท็จจริงจาก คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7002/2554)

จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า นอกจากจะต้องพิจารณาว่า มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งเกิดขึ้น อันทำให้ผู้กระทำความผิดเข้าใจผิดไปแล้ว ยังอาจต้องพิจารณาข้อเท็จจริงด้านอื่นๆ ประกอบอีกด้วย ทั้งนี้เพราะความสำคัญผิดเป็นเรื่องในทาง อัตวิสัย หรือ Subjective ดังนั้น ในการวินิจฉัยจึงจำต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับการกระทำเท่าที่ปรากฏออกมาภายนอกประกอบ อันเป็นไปตามหลัก กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา นั้นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 198/2500 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยยิงปืนไป 1 นัด โดยมุ่งเป้าไปทางคนที่เห็นอยู่ตรงหน้านั้น เป็นการกระทำโดยเจตนาและประสงค์ต่อผล คือ การยิงคนที่อยู่ในขณะนั้นด้วยความสำคัญผิดว่าเป็นคนร้ายที่จะมาแย่งทรัพย์สินของจำเลย แต่ปรากฏว่าผู้ตายเป็นคนเดินทางกลับจากนามาเฉย ๆ และมีใช้คนร้าย โดยจำเลยมิได้พินิจพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อนเช่นนี้ ไม่เป็นข้อแก้ตัวให้จำเลยพ้นผิดไปได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ประกอบมาตรา 62 การกระทำของจำเลยจึงเป็นการป้องกันทรัพย์สินเกินสมควรแก่เหตุ แต่จำเลยควรได้รับความกรุณาอยู่บ้าง

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ ตามที่เป็นจริง ไม่มีการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงไม่มีความจำเป็นเพื่อให้พยานบรรยายซึ่งเกิดขึ้นโดยผิดกฎหมาย แต่จำเลยเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง เพราะมีพฤติการณ์หลายอย่างประกอบกับสถานที่เกิดเหตุ และเวลาเกิดเหตุ จำเลยจึงเข้าใจผิดอย่างมีเหตุผลว่า มีการกระทำเกิดขึ้นโดยผิดกฎหมาย จำเลยจึงได้กระทำโดยมีเจตนาป้องกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 แต่กระทำเกินสมควรแก่เหตุ ศาลจึงลงโทษจำเลยฐานกระทำการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ศาลรับฟังความสำคัญผิดของผู้กระทำความผิดเป็นข้อแก้ตัวตามกฎหมาย หากแต่ต้องพิจารณาโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการกระทำ พฤติการณ์ สภาพแวดล้อมต่างๆ ประกอบกันอย่างหนักแน่น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาลพิจารณาว่า การกระทำความผิดกล่าวนั้น ผู้กระทำได้สำคัญผิดโดยสุจริตและมีเหตุผลหรือไม่ นั่นเองด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวมาพิจารณาแก่กรณีการที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาสำคัญผิดว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมด้วยเช่นกัน

ปัญหาประการสุดท้าย เนื่องจากในบางกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำการในขณะที่มีความยินยอมนั้นมิได้ถึงขนาดทำให้ผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผล หรือถึงขนาดทำให้ผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ย่อมอาจถือได้ว่าผู้กระทำความผิดเจตนาในการกระทำความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 2 และ 3 ได้ เพราะเมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 ใช้คำว่า “ได้กระทำความผิด” ซึ่งหมายความว่า การกระทำนั้นต้องเป็นความผิด เมื่อการกระทำโดยไม่มีเจตนาไม่เป็นความผิด ดังนั้นย่อมไม่ต้องด้วย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 นั้นเอง

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้กระทำในขณะที่มีความยินยอมต่อผู้ว่าตนกระทำการโดยประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 4 นั้น เห็นว่า การกระทำโดยประมาทเป็นการแสดงออกถึงการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้เพียงพอไม่ อันส่งผลให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบเฉพาะในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาทเท่านั้น ส่วนการกระทำในขณะที่มีความยินยอมต่อผู้ที่ทำให้ไม่ต้องรับโทษ ถ้าความยินยอมนั้นเกิดขึ้นเพราะผู้กระทำไม่รู้ว่าจะสิ่งนั้นจะทำให้มีอันตราย หรือ ถูกขโมยไปให้เสีย ในกรณีนี้ผู้กระทำย่อมจะอ้างว่าตนได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ดังนั้นการกระทำโดยประมาท และการกระทำความผิดในขณะที่มีความยินยอม จึงเป็นคนละส่วนกัน ถ้าผู้มีความยินยอมแล้วกระทำโดยประมาท ย่อมไม่อาจอ้าง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 เพื่อยกเว้นโทษที่ตนได้กระทำโดยประมาทได้

5. บทสรุป

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การกระทำความผิดในขณะมีเมานั้น ไม่อาจยกขึ้นแก้ตัวได้ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายมาตราดังกล่าวกำหนดไว้เองเนื่องจากเป็นกุศโลบายทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้ผู้ยินยอม หรือสมัครใจ เสพสุราหรือสิ่งมีเมาอย่างอื่น ยกความมีเมาของตนขึ้นเป็นข้อแก้ตัวตามกฎหมายได้ อันจะส่งผลให้สังคมต้องเสี่ยงภัยจากการกระทำของผู้ที่เสพสิ่งมีเมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

แม้การกระทำของผู้ที่มีเมาเพราะ ยินยอม หรือ สมัครใจเสพเอง จะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 แต่การกระทำของผู้ที่มีเมาจนสำคัญผิดว่า ผู้เสียหายได้ให้ความยินยอมนั้น อาจจะสามารถรับฟังเป็นข้อแก้ตัวได้ เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในการต่อสู้คดีแก่ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ย่อมต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป เนื่องจากหากผู้เสียหายได้ทำให้มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งเกิดขึ้น จนเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดในขณะมีเมาสำคัญผิดในข้อเท็จจริงไป ผู้กระทำความผิดย่อมอาจสมควรได้รับประโยชน์จากความเข้าใจที่ผิดนั้นของตนได้

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์และทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2540). **รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา: กฎหมายอาญาของศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทย์**. พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกเมศ ขวัญเมือง. (2550). **กฎหมายอาญาชั้นสูง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2554). **กฎหมายอาญาภาคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติ ตังศภัทย์. (2546). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรัชการพิมพ์.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2528). “แนวคิดในปัญหาความสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้” **วารสารนิติศาสตร์**. 15(4), 82.
- _____. (2526). “ความสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้.” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2556). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 13 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วรรณ พัฒนาศิริ. (2555). “กระบวนการยุติธรรมกับการแก้ไขปัญหามาแล้วขับ” **สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม** หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2557). **หลักและคำพิพากษากฎหมายอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2546). **หลักกฎหมายอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔ แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (ธันวาคม 2527). “โครงสร้างความผิดอาญา: ความแตกต่างในระบบกฎหมาย”. **วารสารนิติศาสตร์**. 4(14), 8-13, 45-46.
- James W.H. McCord and Sandra L. McCord. (2006). **Criminal Law and Procedure for the Paralegal: A system Approach**. 3rd. United State: The Thomson Delmar Learning.
- Smith and John Cyril. (1988). **Criminal Law**. 6th. London, Edinburgh: Butterworths.
- Wayne R. LaFave. (2003). **Hornbook Series on Criminal Law**. 4th. West: A Thomson Business.